

tria. Nosaltres no som cortesans de la victòria material. Els que honorem el vencedor que sap dur a la mà l'espasa dreta sabem també honorar el vençut que cau per Catalunya.

Per Catalunya caigué Jaume d'Urgell, el Dissortat, hereu de la Corona catalana. Martí l'Humà, l'anomenava "el seu més pròxim parent", i això ja donava resolt el plet de la successió. Però l'home que estava destinat a ésser rei, no va ésser res. Varen arrabassar-li la Corona, i la dignitat i l'honor. La dissort del comte d'Urgell pesa damunt la nostra Pàtria dissortada. Al darrera del rei foraster va venir tota la invasió que encara dura, un poder estrany a la nostra terra que encara avui disposa de la nostra sang, que tant ens caldria potser per aconseguir la llibertat de la nació.

Recordem els fets dolorosos: el 31 de maig de 1410 mor el rei Martí sense successió directa. Per resoldre el problema es reuneixen uns àrbitres a Casp, que dicten una sentència contrària a Catalunya—juny de 1412—. L'historiador Zurita parla de l'efecte que aquesta sentència produí: a Aragó fou ben rebuda, a València no tant, a Catalunya molt menys. El comte d'Urgell es resisteix a reconèixer el rei castellà, i el 1413, voltada d'un exèrcit castellà, al cap de tres mesos, en mig de sang i de la fam, Balaguer caigué en poder de l'enemic. El comte Jaume, amb l'espasa trencada, es lliurà al vencedor. I un tribunal, presidit pel mateix Ferran, el d'Antequera, el condemna a la pèrdua d'honors, de béns i de llibertat. La vida li fou conservada, però fou iniquament passejat pels camins d'Espanya i tancat al castell d'Urerà, prop de Zamora. El 1426 el porten a Xàtiva, on mor uns quants anys després.

Quantes dates tristes després de la caiguda de Balaguer! Recordeu el 1462 amb la guerra de Joan II, complicada amb la revolta dels remences; el 1487, que ens du la Inquisició castellana; el 1714, darrers esforços de Catalunya per a evitar la pèrdua de la llibertat, a la qual havien obert un esborranc irreparable a les muralles de Balaguer.

Aconsolem-nos, però. Torna a passar un vent de llibertat per damunt la nostra terra, i el miracle de la nostra resurrecció nacional ha estat fet. L'espasa trencada de Jaume d'Urgell, refeta, unida novament, la dreça la nostra joventut. Que aviat la làpida que avui descobrim sigui saludada per la llibertat reconquerida!

LA LÀPIDA

El conseller nacionalista de Balaguer En Francesc Porta, descobrí la làpida en mig dels aplaudiments del públic, i en remercià ACCIÓ CATALANA. La làpida és de marbre i diu, en lletres d'or: "Al darrer comte d'Urgell, qui a Balaguer defensà la causa nacional de Catalunya.—ACCIÓ CATALANA.—29 octubre 1922."

Un cop acabat l'acte, es cantaren "Els Segadors" i fou aclamada la nostra independència nacional.

EL MÍTING

El míting d'afirmació nacionalista se celebrà al teatre Principal. Presidí el senyor Xavier Rúbies, de Balaguer, el qual obrí l'acte amb unes paraules optimistes:

Els actes d'avui—diu—commemoren un fet tan tristement transcendent com el del començ de la nostra esclavitut. No caldrà que ens planyem, sinó que manifestem la nostra indestructible voluntat d'esdevenir el que fórem. Els nacionalistes recollim l'esperit que duia a la lluita els soldats de Jaume el Dissortat. Si aquest esperit ens uneix a tots serem invencibles.

N'E. DURAN - REYNALS

Catalans: Voldria que les meves primeres paraules fossin una salutació a les terres de l'occident de Catalunya, amples i obertes a tots els vents, hospitalàries i generoses, on tota idea noble ha trobat acollida i on totes les gràcies han florit. S'ha dit que les terres planes són terres de llibertat. Que aquest vaticini es compleixi, catalans de Balaguer. Que allà on caigué Jaume d'Urgell aparegui el primer estol de l'exèrcit que lluiti per la llibertat de la pàtria!

Aquest matí, En Rovira i Virgili us ha fet notar la significació dels nostres aplecs. ACCIÓ CATALANA el mateix honora al vencedor afortunat que el vençut heroic; honorem una mateixa virtut: l'amor a Catalunya.

També us ha fet notar En Rovira com queia, amb Balaguer, la llibertat de Catalunya. Des d'aleshores s'ha anat produint l'oposició entre els dos esperits: el dominador i el dominat. Totjust assegut en la cadira dels nostres reis gloriosos, Ferran d'Antequera topava amb l'ànima democràtica de la ciutat, encarnada en la figura de Fivaller. Aquesta topada, aquesta incompatibilitat, foren manifestes a través de la història i continuen d'una manera viva. L'esperit del comte duc d'Oli-

res i de Ferran d'Antequera no és mort encara. El problema no té la tràgica amplitud dels primers temps, però dura.

Encara hi ha l'empleat que ens diu: "Hable usted en cristiano" per recordar-nos que ni el dret de parlar català tenim; encara hi ha el policia que ens arrabassa la bandera del trauc de l'americana, i el jutge que ens persegueix, i el bisbe que ho consent i es nega a beneir una bandera catalana, barrada amb la sang de Jofre el Pilós. I també hi ha el bisbe que amb un "úkkasse" cessarista prohibeix l'ús de la llengua catalana en un capítol de canonges.

Doncs, bé: Al jutge, al policia, al bisbe espanyol, no els demanem que actuïn bé. Els demanem que se'n vagin. Hem dit moltes de vegades, i cal repetir-ho, que el problema de Catalunya no és de bon o mal govern, sinó de govern propi. Afegim que no és tampoc essencialment un problema de voluntat.

Si ho creguéssim així raonariem com uns perfectes demòcrates, però no com uns perfectes nacionalistes. El problema de Catalunya està per damunt de tots els problemes polítics; no cal pas la meitat més u dels catalans per afirmar els nostres drets nacionals: un sol català pot justificar la llibertat de Catalunya.

La nació no és solament els hòmens que viuen sobre la terra i parlen una llengua i tenen uns costums. Són nació els que han passat i els que vindran, els que han parlat la nostra llengua i els que la parlaran temps a venir i beuran a les mateixes fonts i llauraran els mateixos camps. El que dóna unitat a tantes de coses i a tants d'hòmens, és el que en un sentit ample se'n diu una cultura. Però diem que el problema de Catalunya és un problema de cultura. Per la nostra cultura catalana volem una nació que sigui al mateix temps un Estat.

El problema cultural té una importància de primer ordre. Si, com digué En Rovira a la seva conferència de l'Ateneu, el que s'ha gastat en eleccions s'hagués gastat en escoles... (Gran ovació, que no deixa sentir l'acabament del paràgraf.)

La cultura és per un poble, no solament un instrument de lluita, sinó l'emblema de la seva dignitat, com l'espasa per un cavaller antic. L'única cosa, precisament, que pot matar una causa nacionalista és el contacte amb una cultura superior. Tres segles de cultura francesa al Roselló han esborrat més que cinc segles de cultura espanyola a Catalunya.

Per acabar, vull retreure un fet. Una